

De rugstreep-steurgarnaal leeft al ruim 15 jaar in Nederland

Adriaan Gmelig Meyling, Stichting ANEMOON

De rugstreep-steurgarnaal (*Palaemon macrodactylus*) is een Aziatische soort die op het eerste gezicht sterk op andere Nederlandse steurgarnalen lijkt. De dieren hebben een doorschijnend lichtgrijs, bruin of meer groenachtig lichaam, met op de rug doorgaans een kenmerkende witte lengtestreep. Vaak hebben de gewrichten van de looppoten een (vage) gele kleur en zit er op de zijkanten van het kopborststuk een patroon van dunne lijntjes. De kleurpatronen zijn overigens niet in alle werelddelen gelijk. Exemplaren uit troebel water zijn meestal doorschijnender met minder kleur dan exemplaren uit helder water. Ook kleine exemplaren zijn minder gekleurd. Vrouwtjes worden tot 70 mm lang, mannetjes hoogstens 40 mm. Het tussen de ogen uitstekende rostrum is relatief lang, aan de bovenkant vrij recht en bezet met gewoonlijk 10 tot 12 tandjes, waarvan er doorgaans 3 achter de 'oogkas' zitten. Voor een zekere determinatie zijn nog andere kenmerken, zoals de bouw van de looppoten, antennes en monddelen, relevant.

Verspreiding

In Noordoost-Azië, het gebied van oorsprong, komt de soort voor in estuariene gebieden met zoutgehalten die variëren tussen 2 en 150% van normaal zeewater. Ook qua temperatuur is er sprake van een brede amplitude, terwijl de dieren ook relatief lage zuurstofgehalten overleven. Al deze eigenschappen maken het gemakkelijk voor de soort zich over de wereld te verspreiden. Rond 1956 werd het dier voor het eerst opgemerkt in de baai van San Francisco. Van daaruit breidden ze zich snel uit naar andere gebieden in de regio, mede omdat ze als lokvoer in de visserij werden gebruikt. Toch duurde het tot 1992 voordat de rugstreep-steurgarnaal ook uit andere werelddelen werd gemeld. Sindsdien leven de dieren op veel plaatsen langs Australische en Atlantische kusten. De eerste Europese melding komt eveneens uit 1992, uit de Theems in Groot-Brittannië. Omdat net als bij de Theems ook andere grote havens veelal in estuaria liggen, ligt het voor de hand vooral te denken aan verspreiding van larven via ballastwater van schepen.

Voorkomen in Nederland

Op basis van collectiegegevens wordt aangenomen dat de rugstreep-steurgarnaal zich rond 1999 in de Westerschelde heeft gevestigd. Tijdens een inventarisatie in 2004 werd de soort aangetroffen langs de kust van IJmuiden tot Zeeland. Vanaf 2005 wordt de soort ook in de Zeeuwse Delta steeds vaker gezien door duikers van het Monitoringproject Onderwater Oever (MOO). Inmiddels zijn ook waarnemingen bekend uit de havens van IJmuiden, het Noordzeekanaal en de Waddenzee.

Figuur 1. Rugstreep-steurgarnaal; op deze foto is de kleur van de gewrichten en de kop goed te zien. (Foto: Wijnand Vlierhuis)

Figuur 2. Rugstreek-steurgarnaal; op deze foto is de rugstreep goed te zien. (Foto: P.H. van Bragt)

Interacties

Het voedsel van deze exoot is vooral dierlijk: in het darmstelsel werden vooral fragmenten gevonden van aasgarnalen, roeipootkreeftjes, vlokreeftjes, wormen, weekdieren, insecten en vislarven. Op hun beurt worden de dieren weer gegeten door vissen, kreeften, vogels en (in Azië) door de mens. Hoewel de eieren bij veel garnalen gevoelig zijn voor infectie door de schimmel *Lagenidium callinectes*, leeft de rugstreek-steurgarnaal symbiotisch met de bacterie *Alteromonas* sp., die de eieren tegen deze schimmel beschermt.

Impact

Rugstreek-steurgarnalen worden zo'n drie jaar oud. Ze zijn binnen een jaar geslachtsrijp, bij afmetingen van 20 cm of meer. Afhankelijk van leeftijd en (temperatuurs)omstandigheden kunnen vrouwtjes 1000 tot 5000 nakomelingen per jaar produceren. Introductie van slechts enkele dieren in een geschikte habitat kan de soort dus snel in aantal doen toenemen. Tot op heden zijn er nog weinig negatieve invloeden op de inheemse fauna gerapporteerd. Volgens Spaanse literatuur zou er qua voedselconcurrentie overlap zijn met de langneus-steurgarnaal (*Palaemon longirostris*), die in dezelfde biotoop leeft. Hoewel het voorkomen van de langneus-steurgarnaal in Nederland nooit goed in kaart is gebracht, zijn er wel aanwijzingen dat deze soort vroeger - ver voor 1950 - aanzienlijk meer voorkwam. Aangezien een eventuele afname al meer dan 50 jaar geleden optrad, kan dit niet het gevolg zijn van introductie van de rugstreek-steurgarnaal. Maar dit neemt niet weg dat deze exotische steurgarnaal wel een eventueel herstel van inheemse brakwatersoorten kan tegengaan.

Veel nieuwe soorten die - voor zover bekend - geen grote impact op onze inheemse fauna en flora hebben, kunnen wel gewoon leuk zijn om waar te nemen. Waarnemingen van duikers zijn van harte welkom via het MOO-portaal. Andere waarnemingen kunnen worden doorgegeven via de ANEMOON-streeplijsten in verspreidingsatlas.nl en via waarneming.nl.